

Лекція 5. Вуглеводи

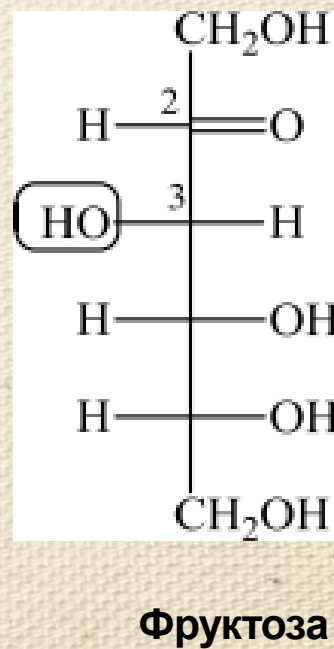
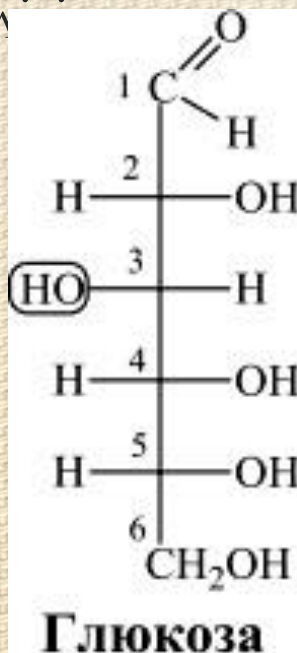

Вуглеводи мають загальну формулу

- **Моносахариди** — це гетерофункціональні сполуки, що містять оксогрупу і декілька гідроксильних груп, тобто полігідроксиальдегіди і полікетони

Класифікація вуглеводів.

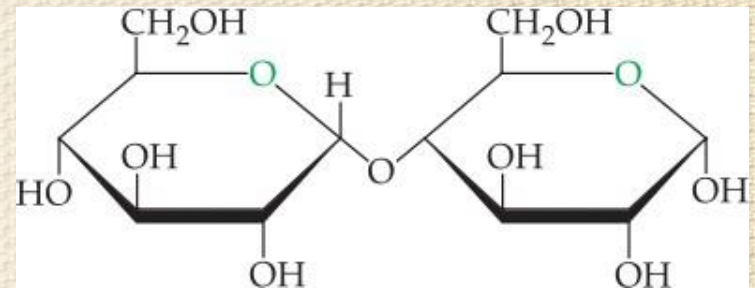
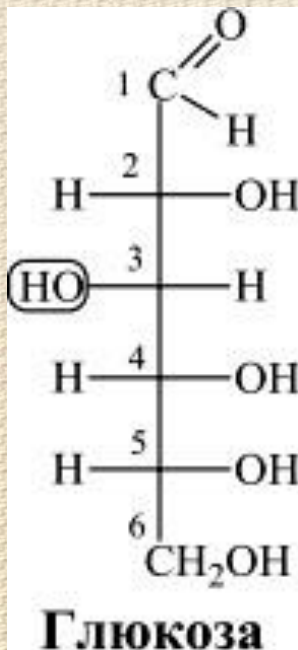
За будовою та здатністю до гідролізу:

Моносахариди: не підлягають гідролізу

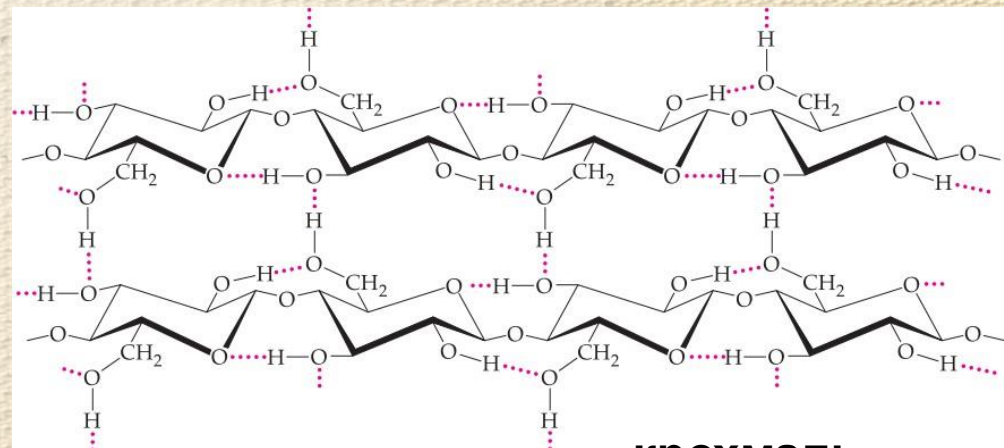
Дисахариди, мають 2 залишки, підлягають гідролізу

Олігосахариди: внаслідок гідролізу утворюється від 2 до 10 молекул моносахаридів.

Полісахариди: внаслідок гідролізу утворюється понад 10 молекул моносахаридів.

мальтоза

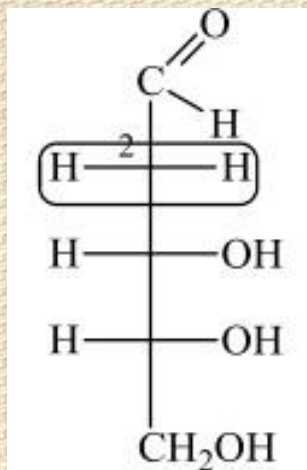

крохмаль

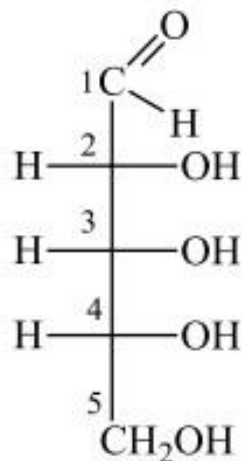

За кількістю атомів карбону:

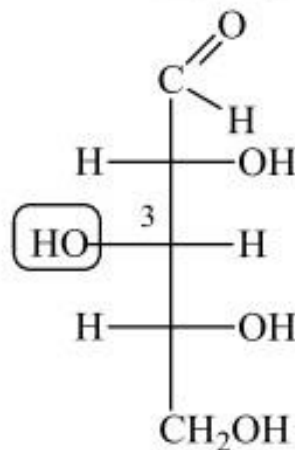
- тетрози, пентози, гексози і т.д.

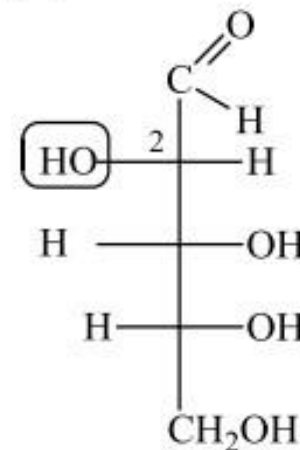
Дезоксирибоза

Рибоза

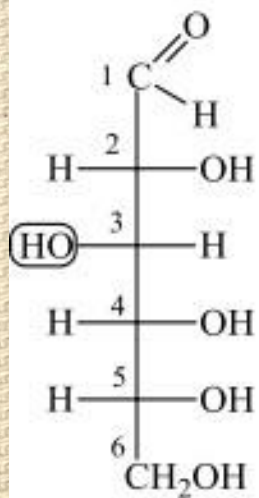

Ксилоза

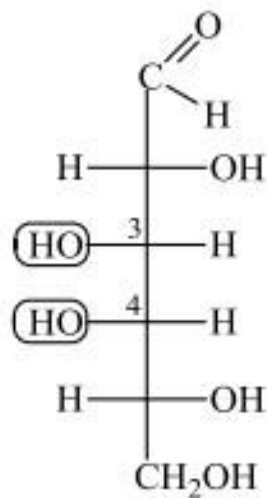

Арабіноза

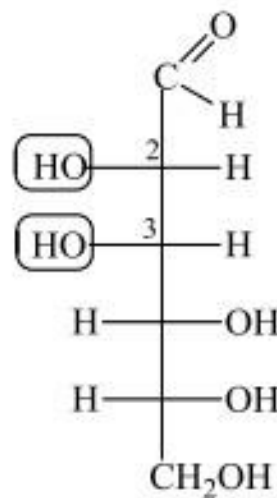
Гексози $C_6H_{12}O_6$

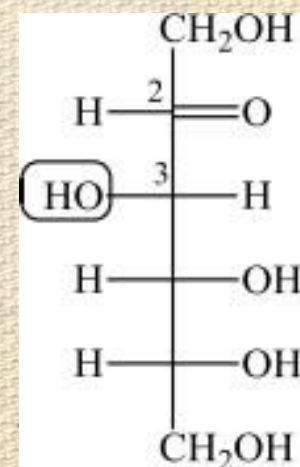
Глюкоза

Галактоза

Маноза

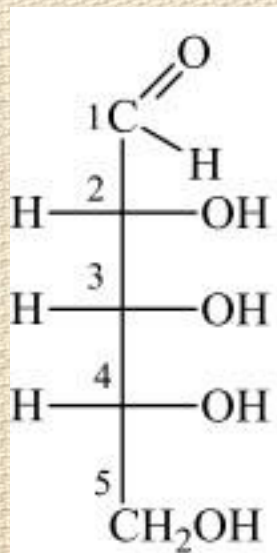
Фруктоза

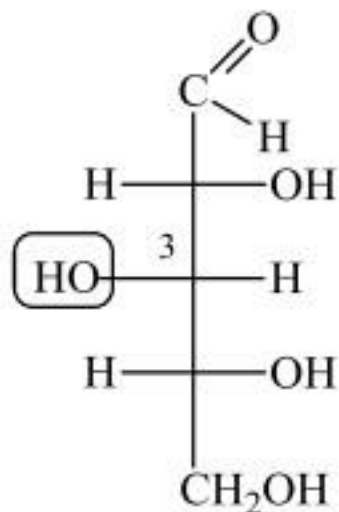
За видом карбонільної групи:

-альдози рибоза, дезоксирибоза, ксилоза, арабіноза, глюкоза, галактоза, маноза

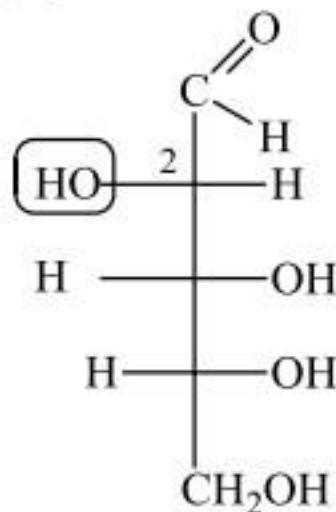
-кетози фруктоза

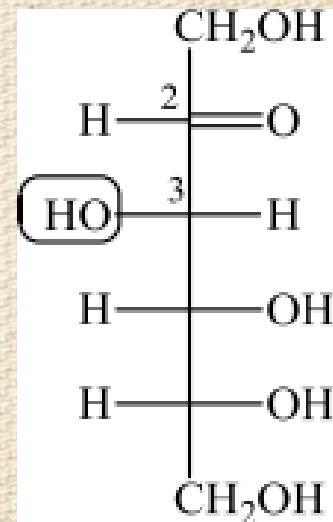
Рибоза

Ксилоза

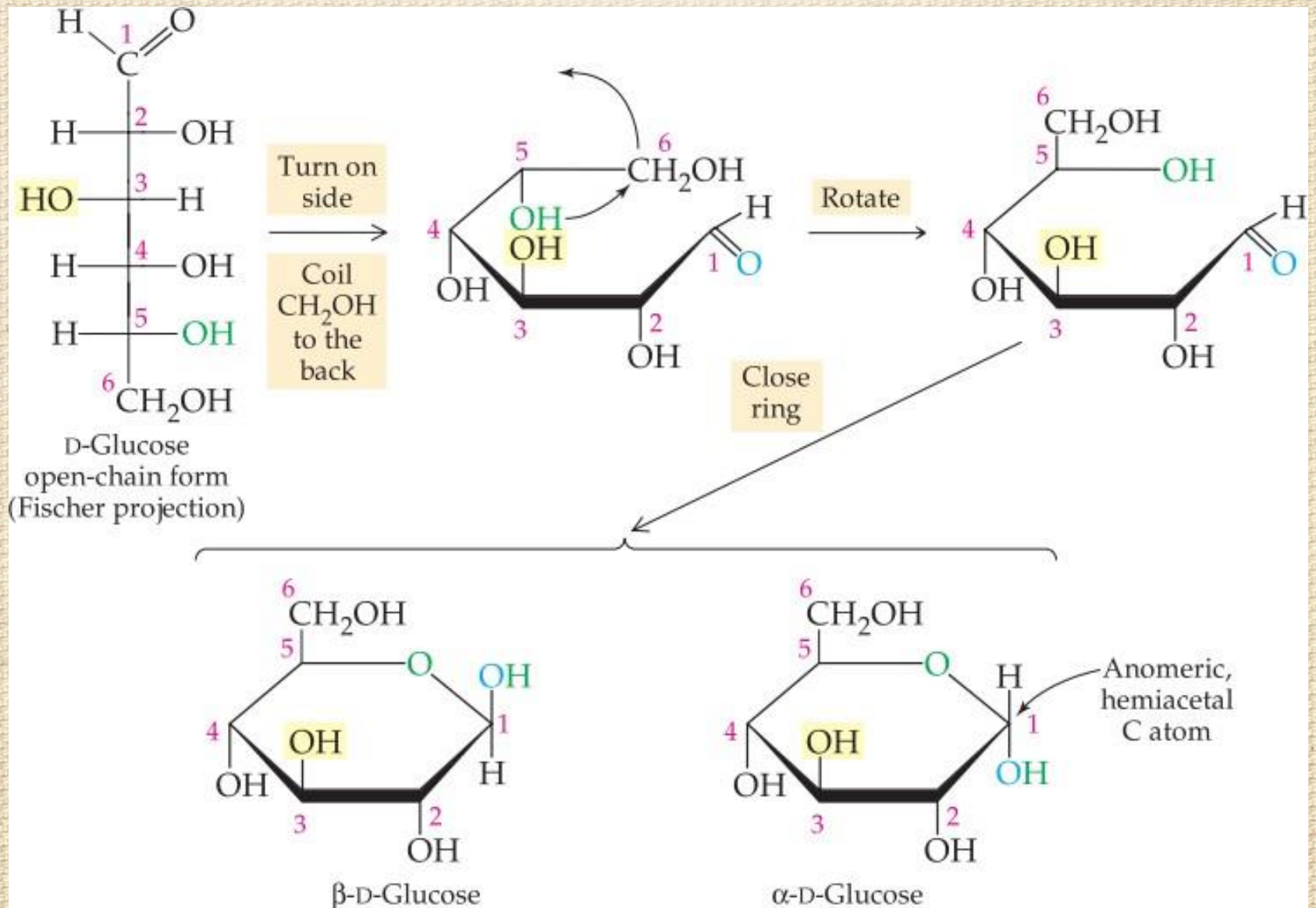
Арабіноза

Фруктоза

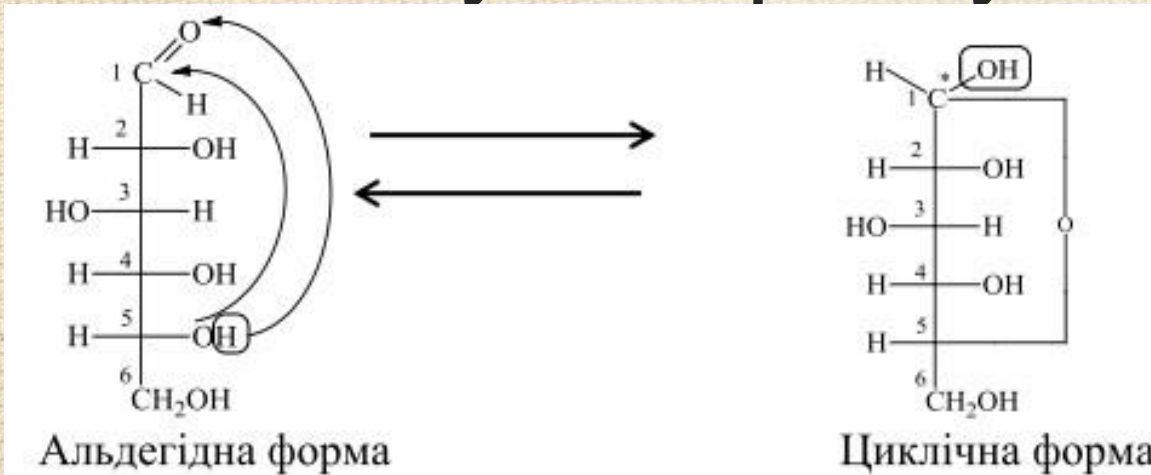

Утворення циклічної форми глюкози

Таутомерія вуглеводів

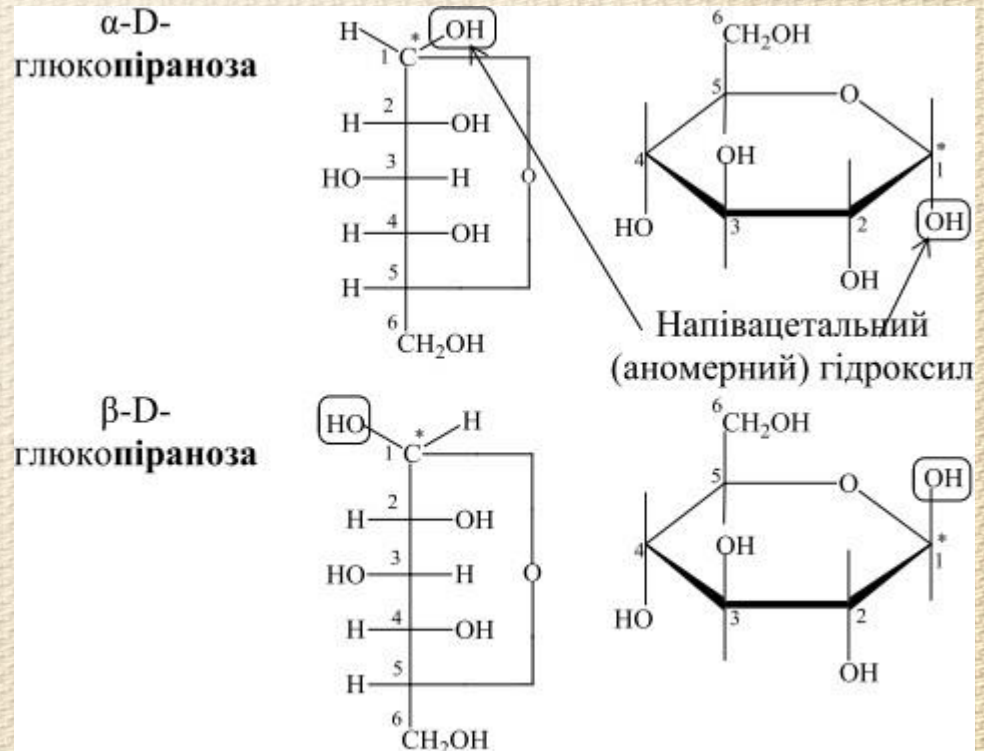

фруктоза

глюкоза

рибоза

Моносахариди є таутомерними речовинами. У кристалічному стані вони мають циклічну будову. Так, D-глюкоза, одержана кристалізацією з етилового спирту або води, знаходиться у формі α -D-глюкопіранози. У водному розчині циклічна форма під впливом розчинника перетворюється через відкриту оксоформу в інші циклічні форми – піранозні та фуранозні з α - і β -конфігурацією аномерного центру. Такий вид таутомерії називається цикло-оксо-таутомерією або кільчасто-ланцюговою таутомерією.

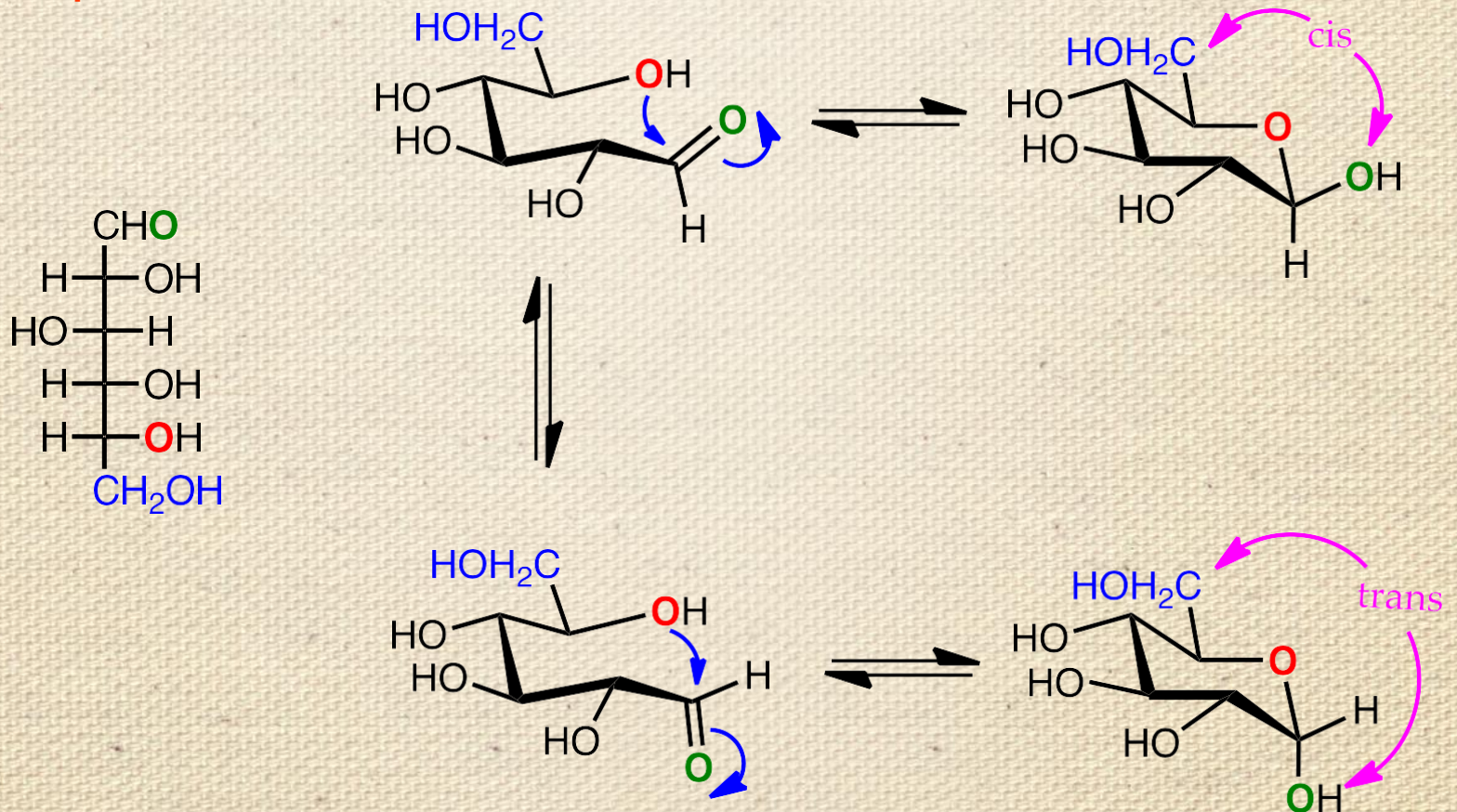

Таутомерія вуглеводів

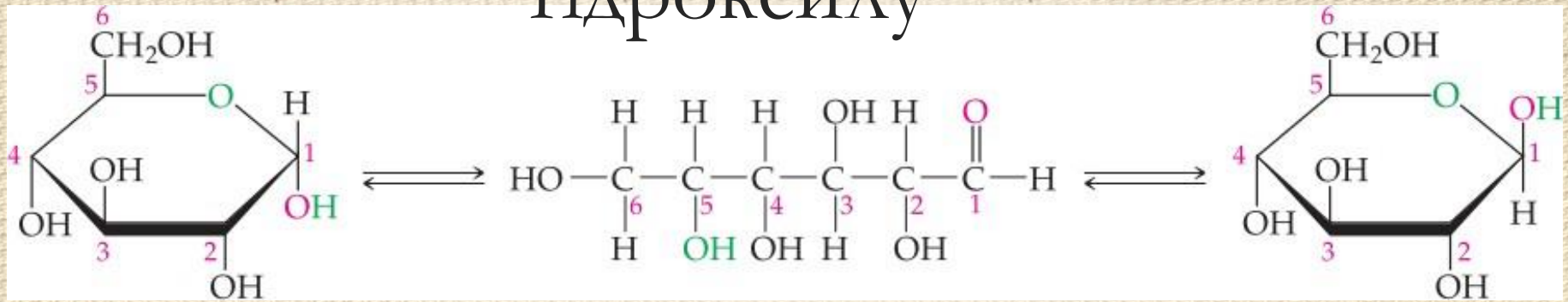
Кільчасто-ланцюговою (цикло-оксо-) таутомерією називають динамічну рівновагу між циклічною і відкритою формами моносахаридів в розчині

Зміна в часі кута оптичного обертання свіжоприготовлених розчинів моносахаридів, за рахунок встановлення рівноваги, називають **мутаротацією**

Ізомерія по напівацетальному гідроксилу

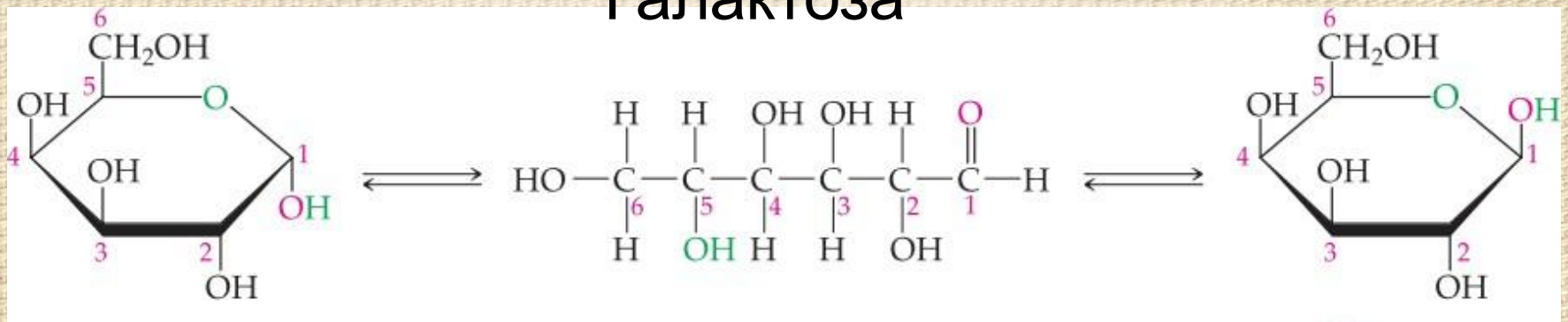

α -глюкоза

β -глюкоза

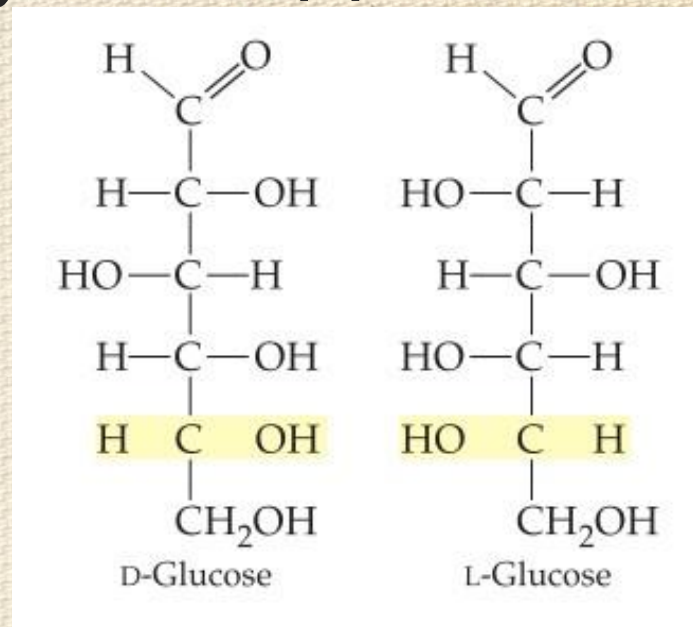
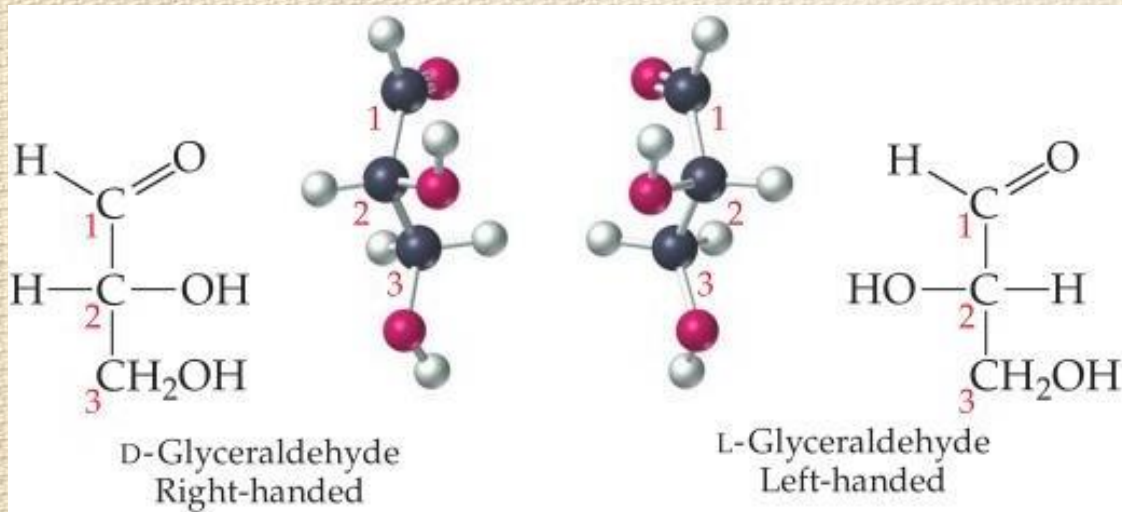
Циклічні моносахариди, що відрізняються положенням замісника (напівацетального гідроксилу) біля першого атому карбону називаються аномерами (α та β ізомери)

Галактоза

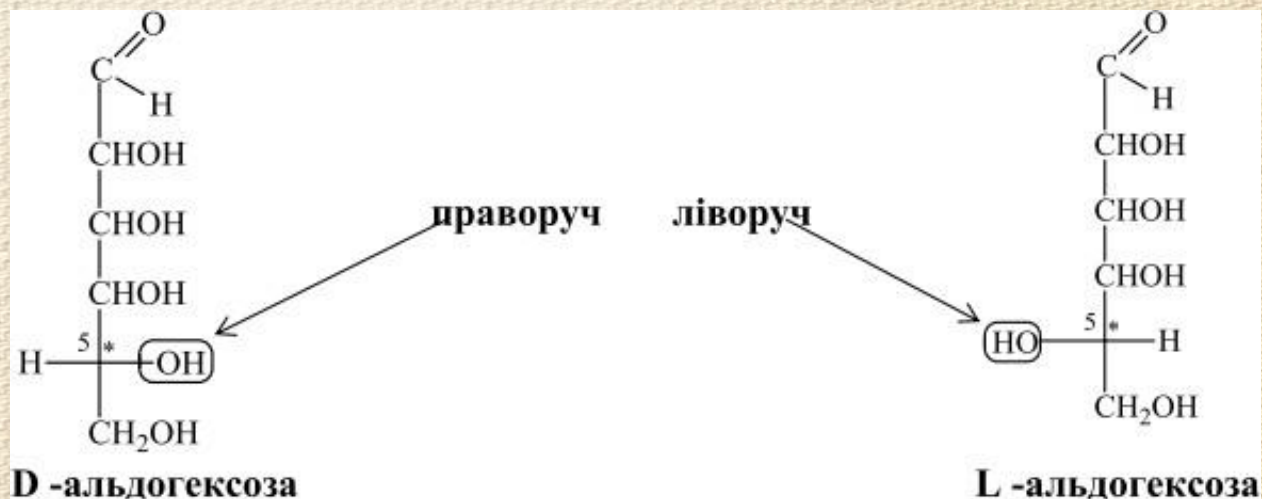

Оптична ізомерія вуглеводів

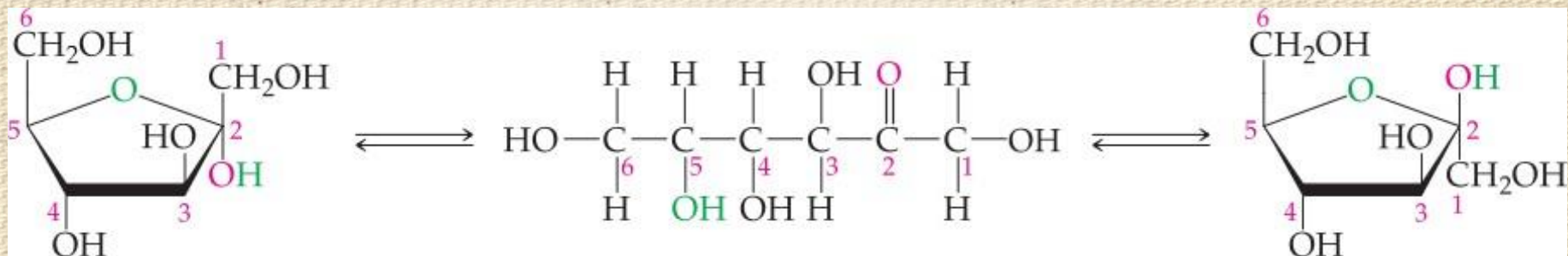

Молекули моносахаридів містять декілька асиметричних (хіральних) атомів Карбону і тому вони існують у вигляді різних просторових ізомерів. Наприклад, альдопентоза має 3 хіральні атоми С, тому одній і тій самій структурній формулі відповідає 8 стереізомерів (2^3).

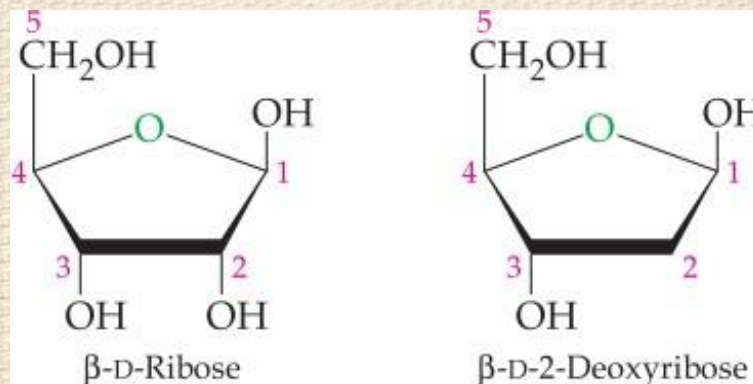

Фруктоза

Рибоза та дезоксирибоза

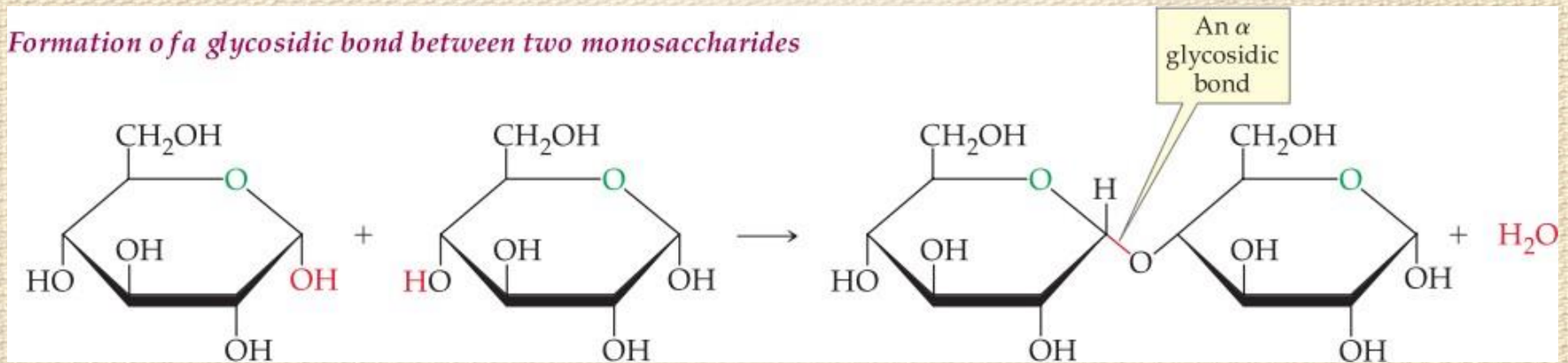

Утворення циклічних форм на основі фурану – рибофураноза та фруктофураноза

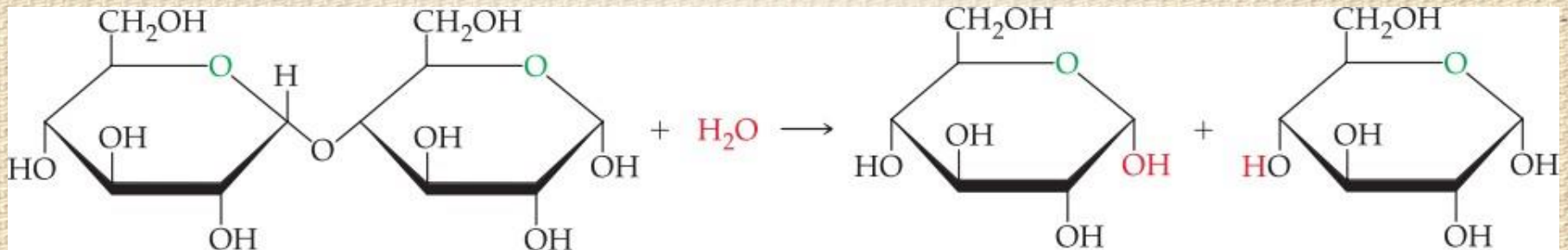

Утворення глікозидного зв'язку між двома моносахаридами

Formation of a glycosidic bond between two monosaccharides

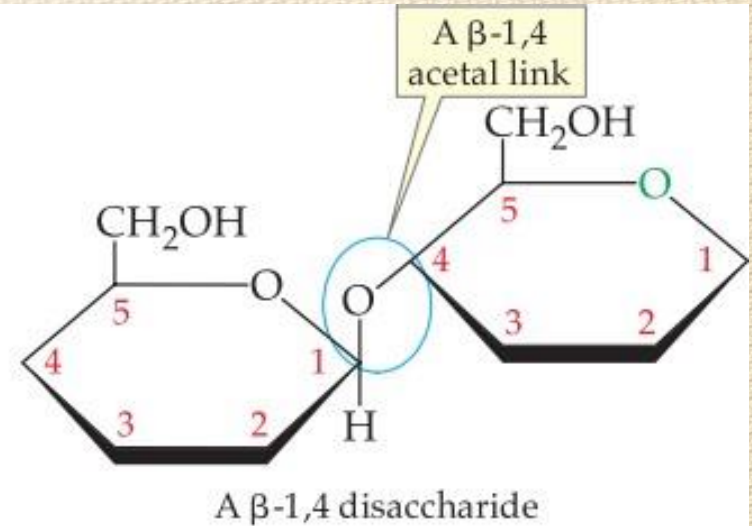
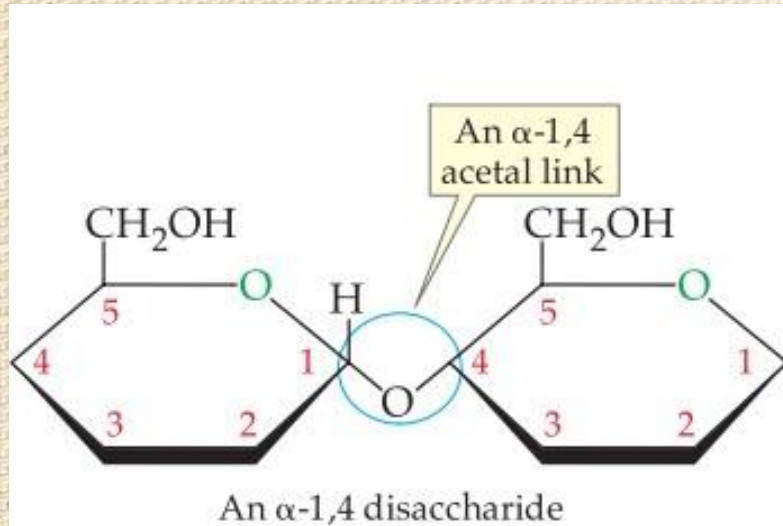

Гідроліз дисахаридів призводить до утворення двох моносахаридів

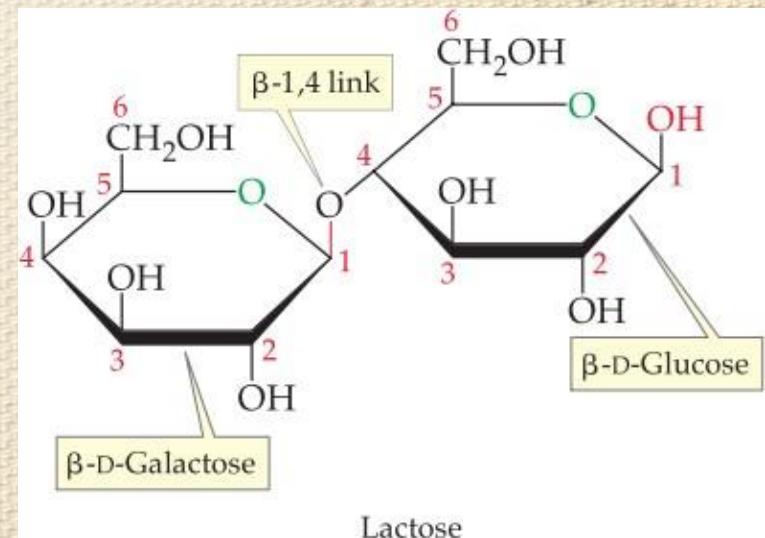
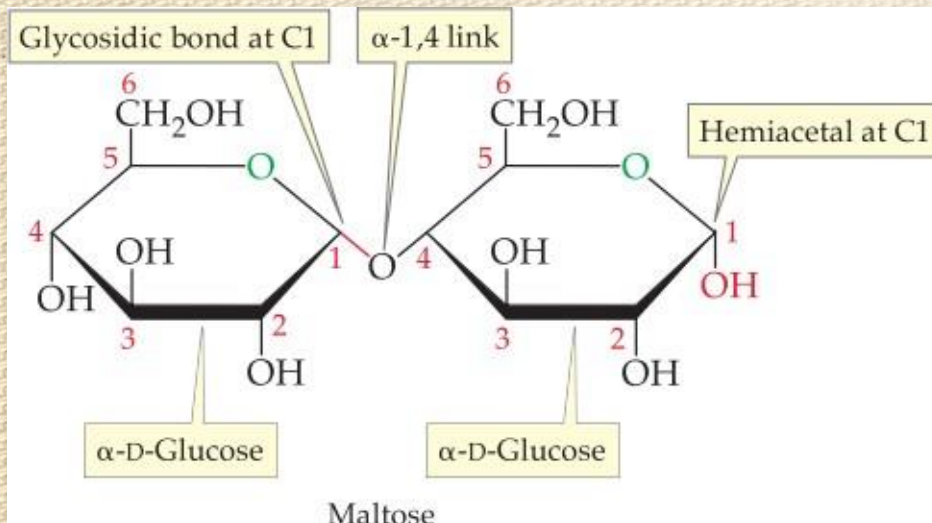

Утворення дисахаридів

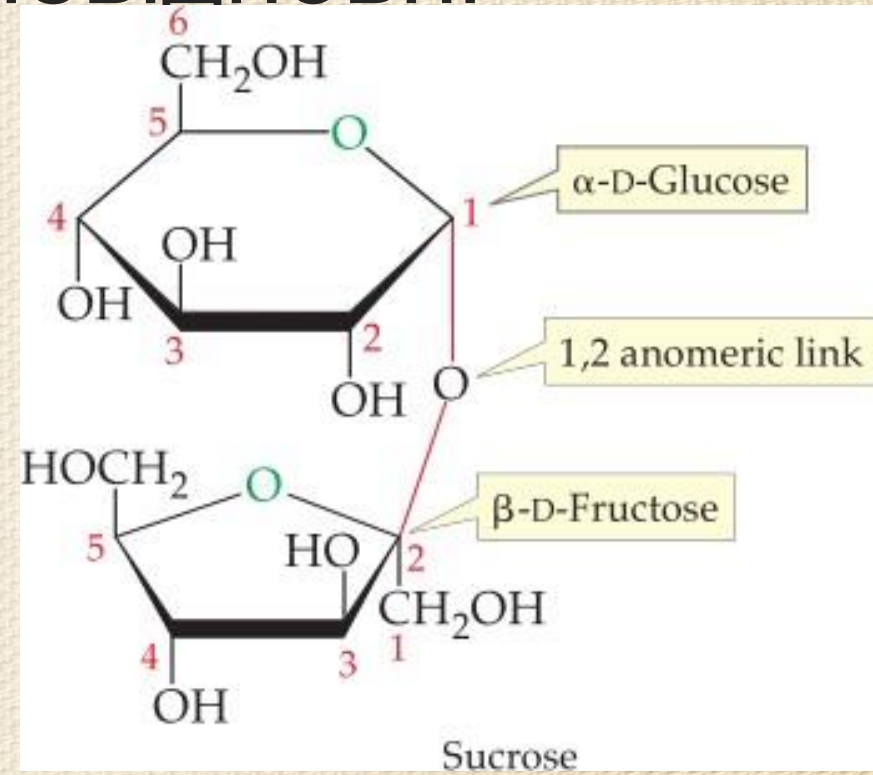
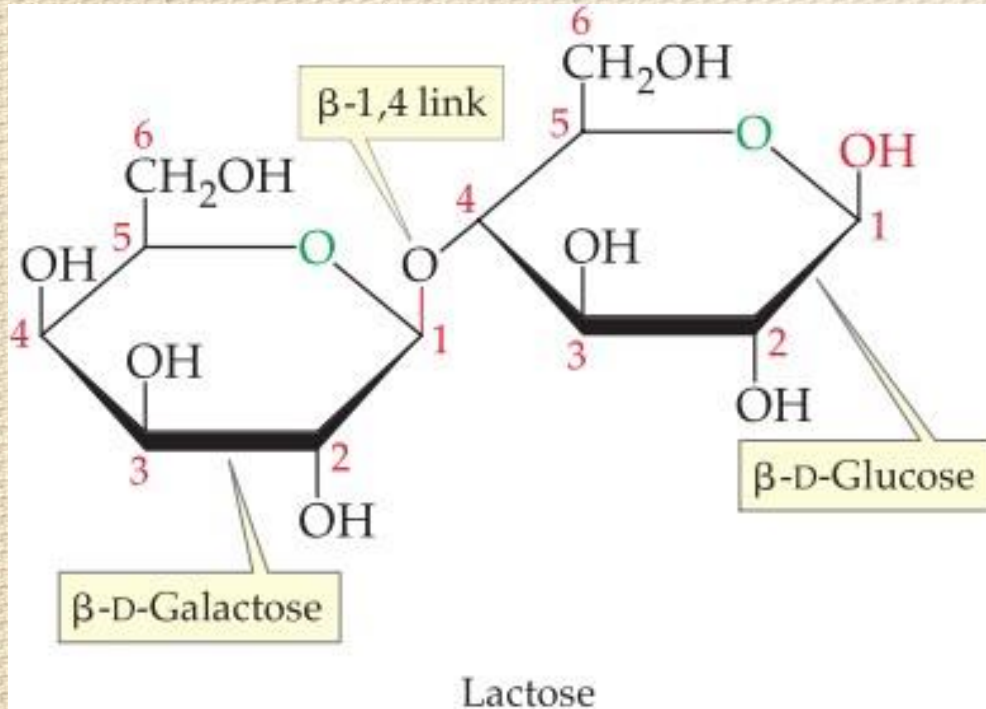

При утворенні дисахаридів відбувається формування глікозидного зв'язку між атомами карбону 1 і 4

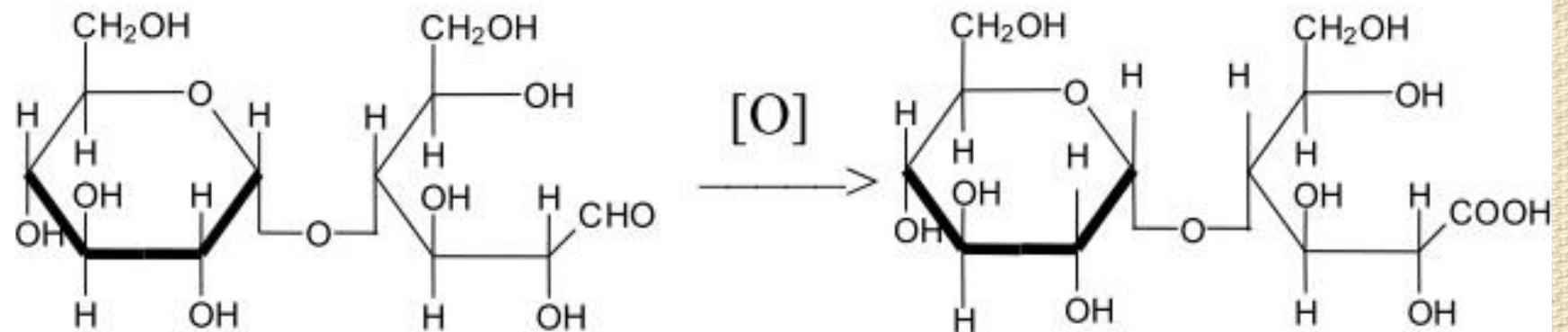
Дисахариди поділяються на відновні та невідновні

- В утворенні відновних дисахаридів приймає участь тільки один напівацетальний гідроксил, а в утворенні невідновних приймає участь два напівацетальні гідроксили

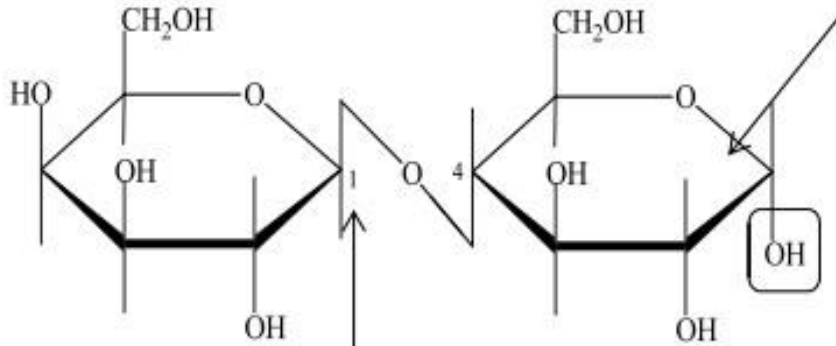
Розчини мальтози дають позитивну реакцію з реактивом Толленса і реактивом Фелінга.

Будова дисахаридів

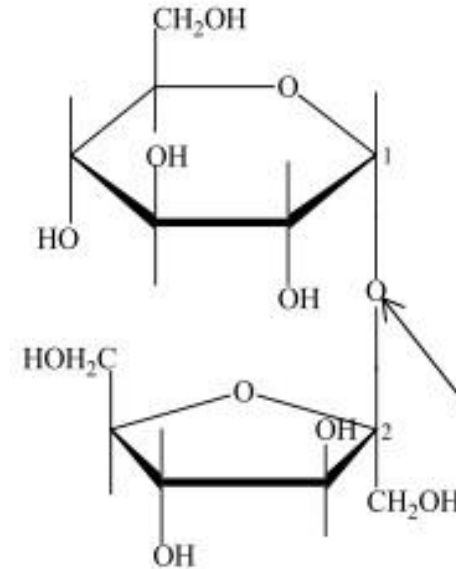
Лактоза

Залишки молекули β -галактози та α -глюкози, сполучені β -(1 $\rightarrow$ 4)-O-глікозидним зв'язком

Сахароза

напівацетальний
гідроксил

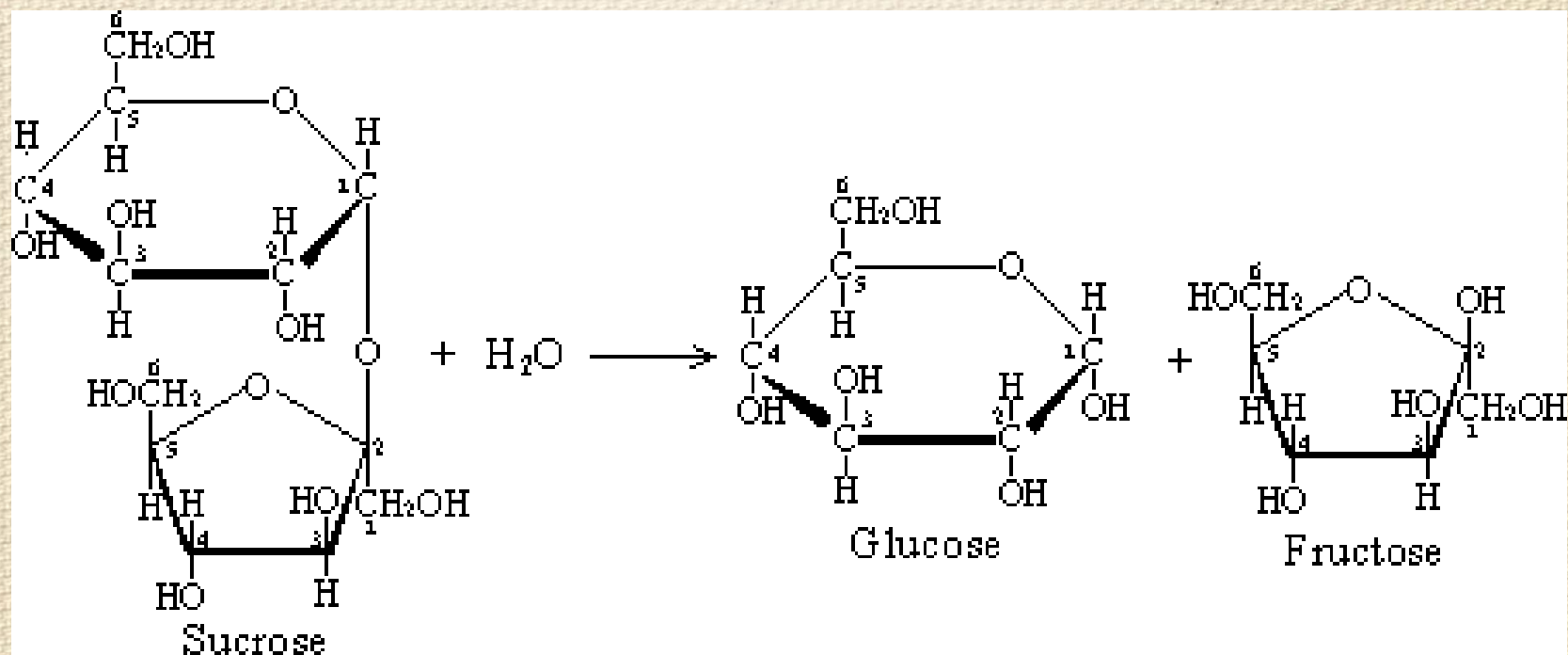
Залишки молекули α -глюкози та β -фруктози, сполучені(1 $\rightarrow$ 2)-O-глікозидним зв'язком

Гідроліз дисахаридів

$C_{12}H_{22}O_{11}$	Мальтоза	$+ H_2O, H^+ \rightarrow$	α -D-глюкоза +	α -D-глюкоза
	Целобіоза		β -D-глюкоза +	β -D-глюкоза
	Лактоза		β -D-галактоза +	α -D-глюкоза
	Сахароза		α -D-глюкоза +	β -D-фруктоза

Інвертний цукор – еквівалентна кількість глюкози і фруктози, в розчині який утворюється при гідролізі сахарози

Полісахариди

Гомополісахариди

внаслідок гідролізу утворюють однакові моносахариди

крохмаль, глікоген, целюлоза

Гетерополісахариди

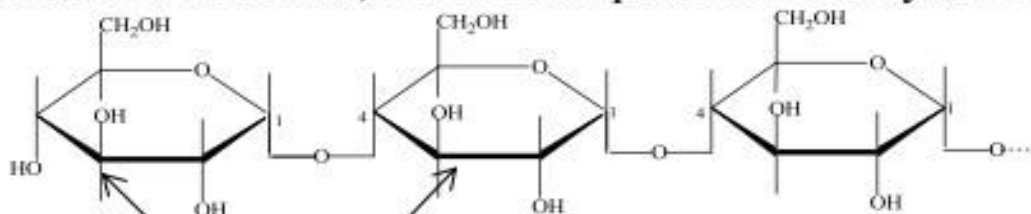
внаслідок гідролізу утворюють різні компоненти, зокрема уронові кислоти, аміносахариди тощо)

гіалуронова кислота, хондроїтинсульфати, гепарин

Гомополісахариди

Крохмаль - біополімер, який складається з **амілози** **амілопектину**.

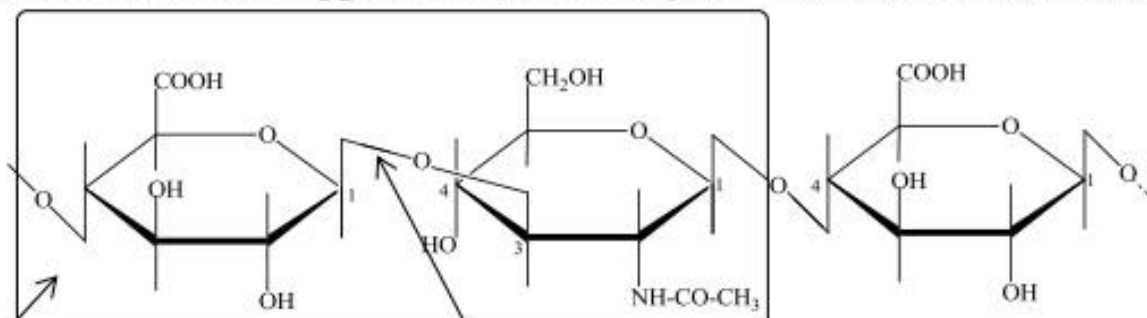
Амілоза містить велику кількість залишків α -D-глюкопіраноз, сполучених α -(1→4)-O-глікозидним зв'язком, є біополімером лінійної будови.

α -(1→4)-O-глікозидний зв'язок

Гетерополісахариди

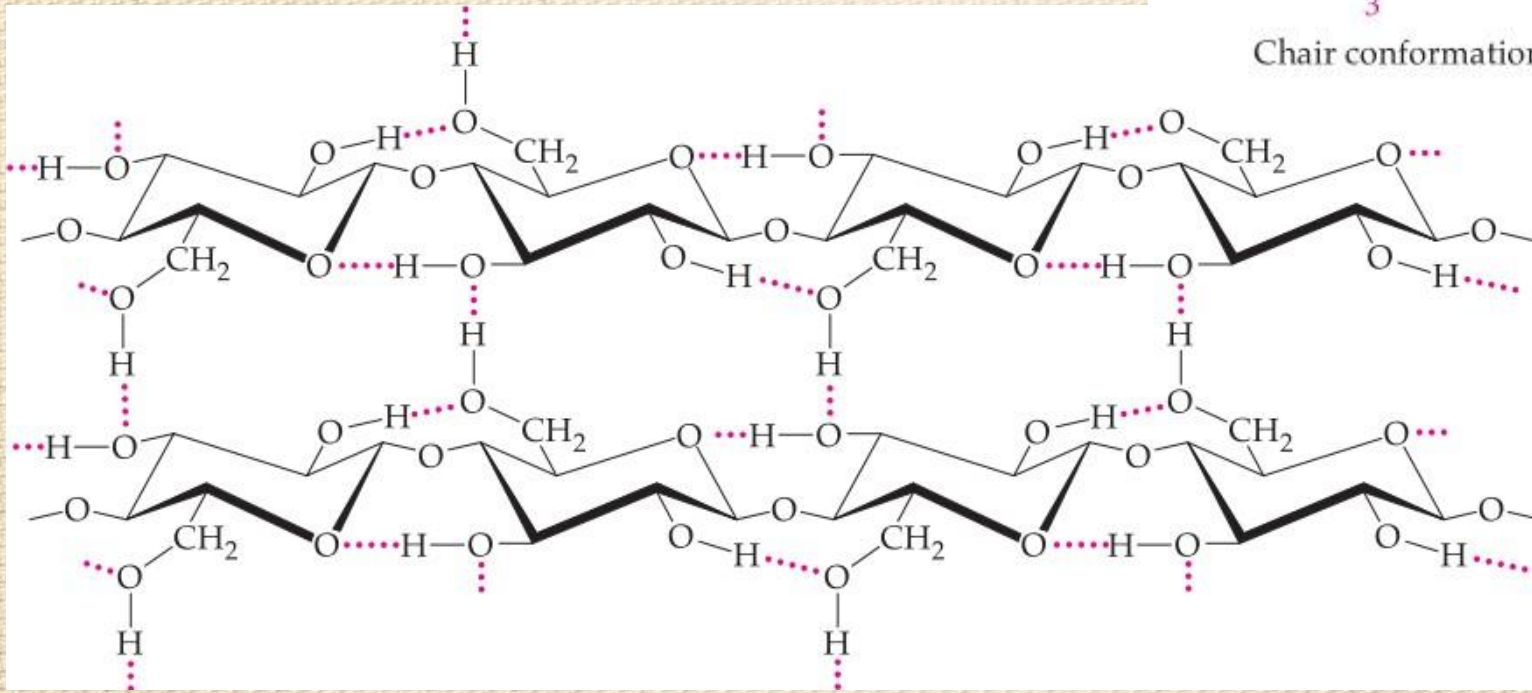
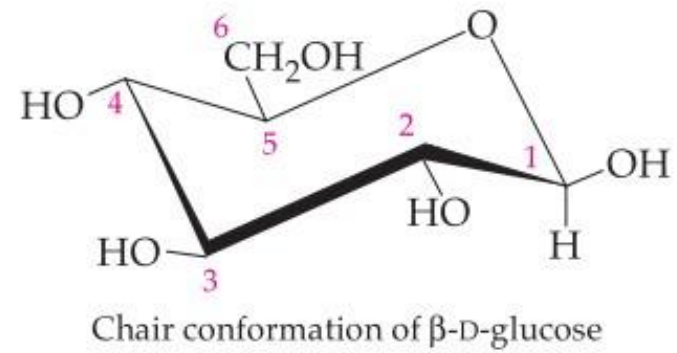
Гіалуронова кислота (фрагмент) містить β -(1→3)-O-глікозидні зв'язки

β -(1→3)-O-глікозидні зв'язки

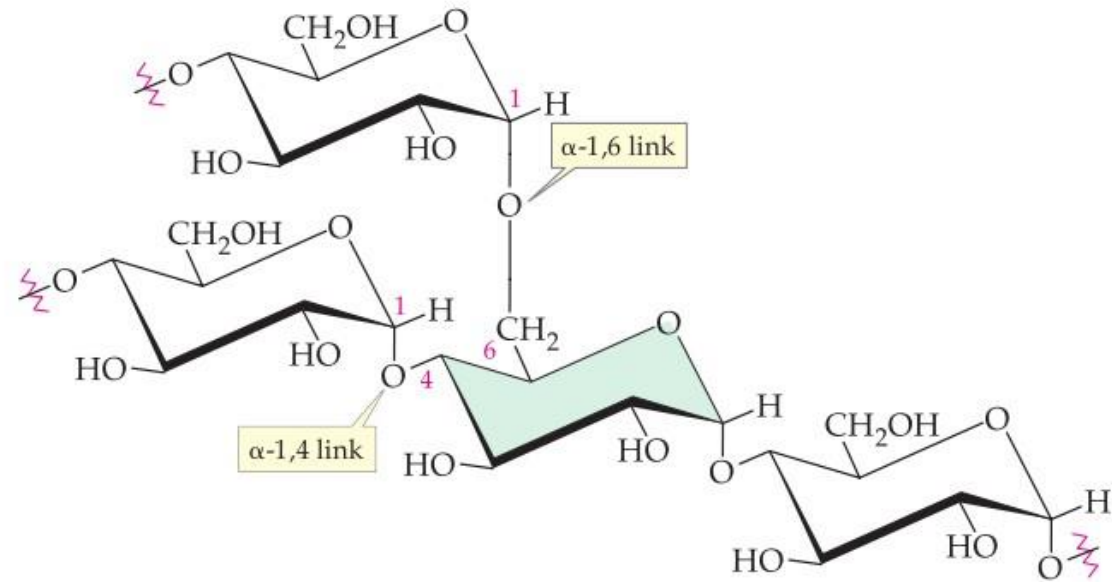
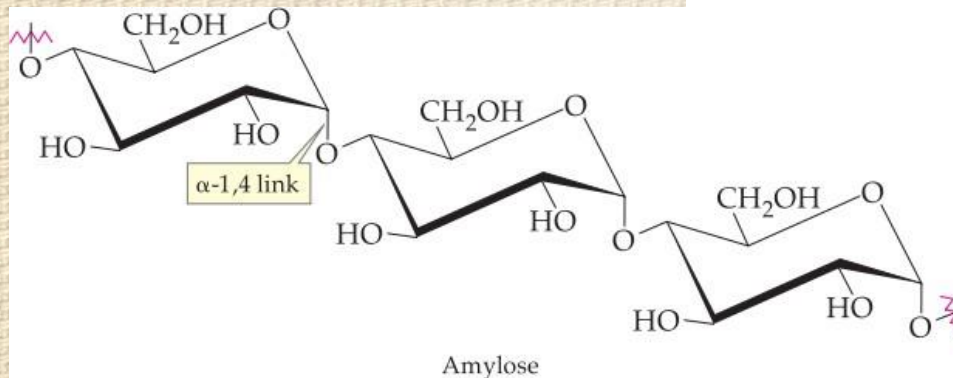
Полісахариди: Целюлоза

Амілоза має лінійну будову

Структура амілопектину (також властива для глікогену)

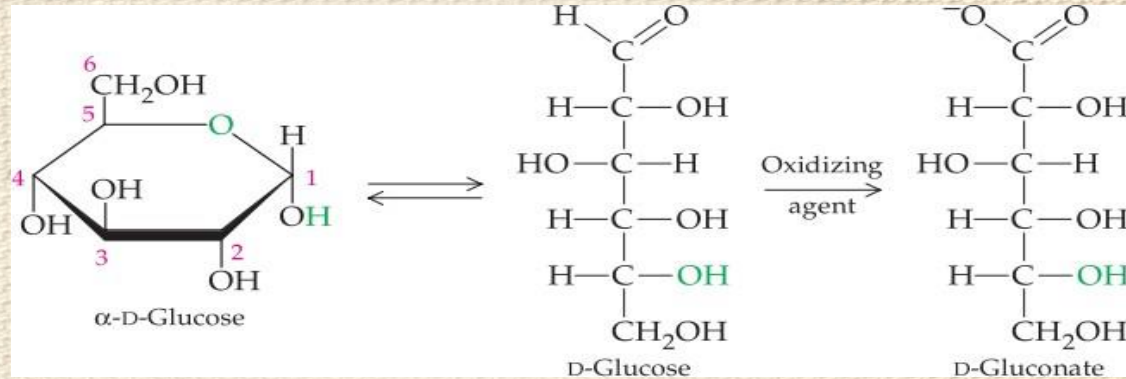

- Амілопектин, який складає 80% крохмалю, схожий на амілозу, але має більш довгі молекули (біля 100.000 залишків глюкози в молекулі і має розгалужені ланцюги) є нерозчинним у воді.

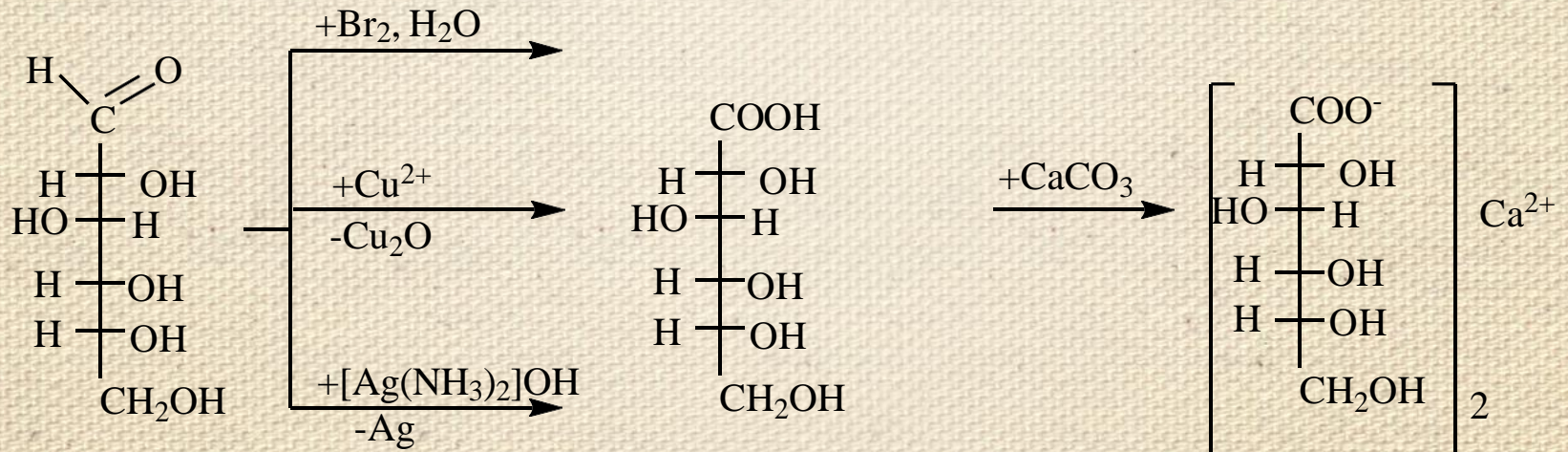

Хімічні властивості вуглеводів

М'яке окиснення (Загальна схема)

Окиснення $\text{—C}(=\text{O})\text{—H}$ групи з утворенням **альдонової (глюконової) кислоти**

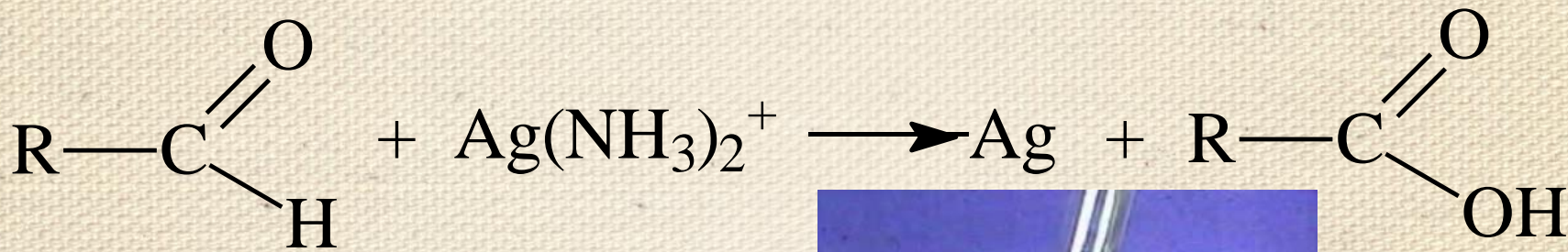

Глюконова кислота

Кальцію глюконат

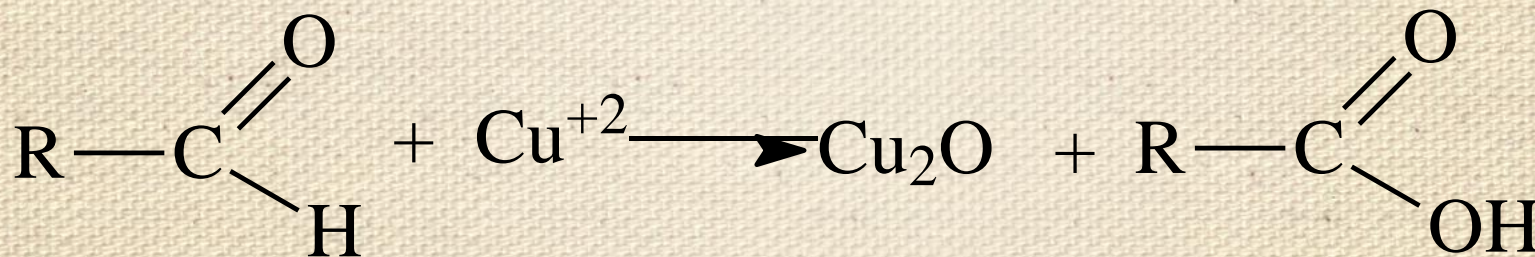

МОНОСАХАРИДИ. Хімічні властивості. Окислення

альдоза

Реактив
Толленса

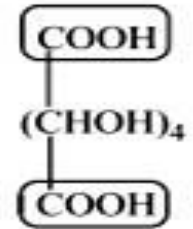
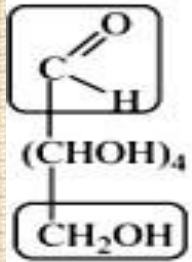

альдоза

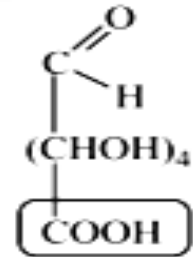
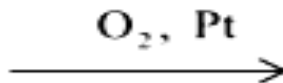
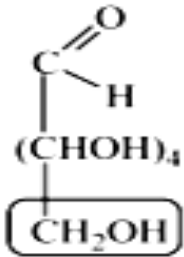
Реактив
Фелинга

Окиснення за допомогою сильних окисників

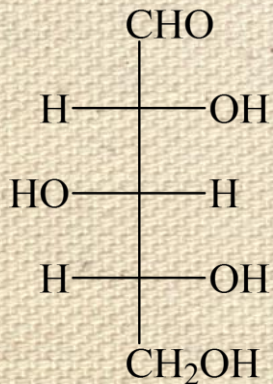

Глюкарона кислота

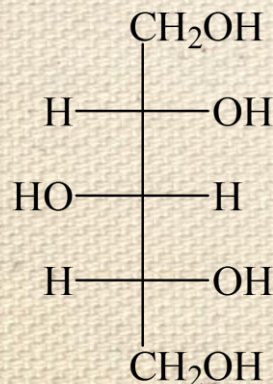
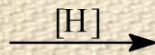

**Глюкуронова кислота
(уронова кислота)**

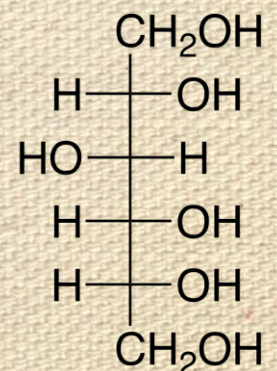
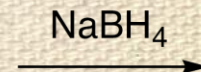
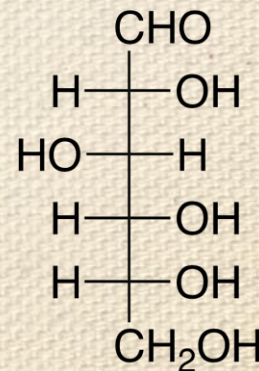
Відновлення з утворенням багатоатомних спиртів

D-ксилоза

ксилит

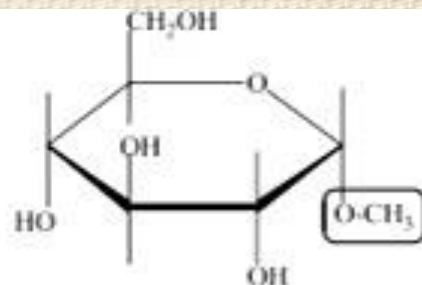
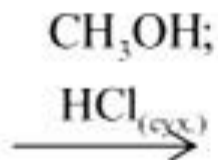
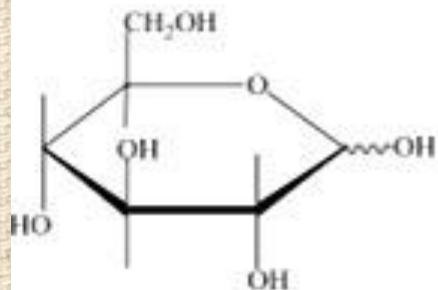

сорбіт

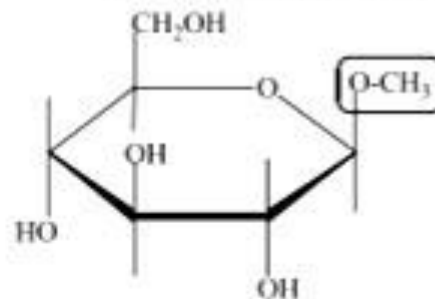

Хімічні властивості циклічної форми глюкози

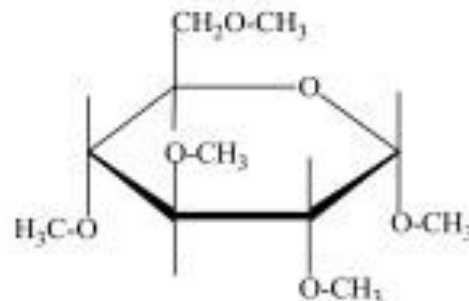
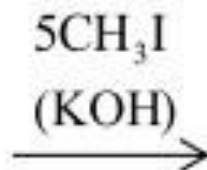
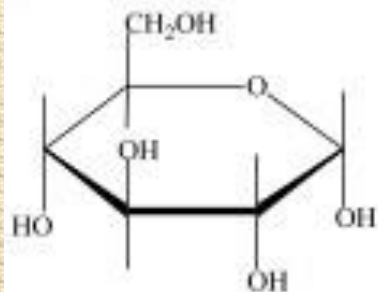
Оскільки глюкоза та інші моносахариди є циклічними напівацеталами вони реагують зі спиртами утворюючи ацеталі, які називають глікозидами

Метил- α -D-глюкопіранозид

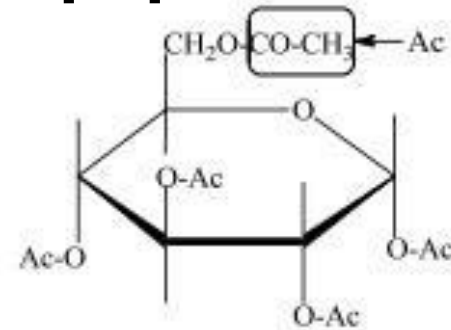
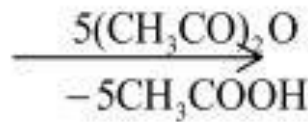
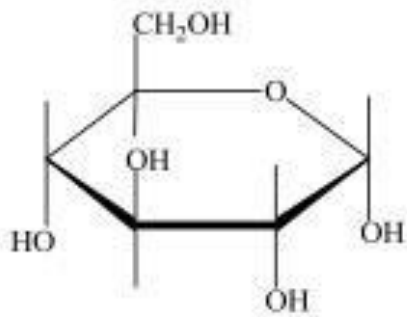
Метил- β -D-глюкопіранозид

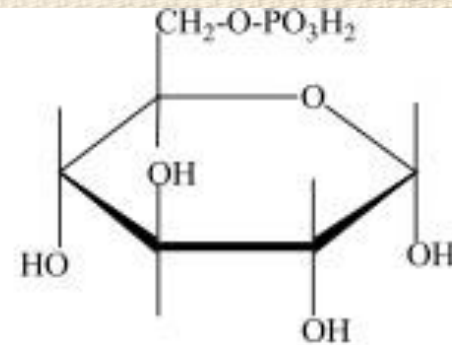
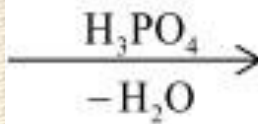
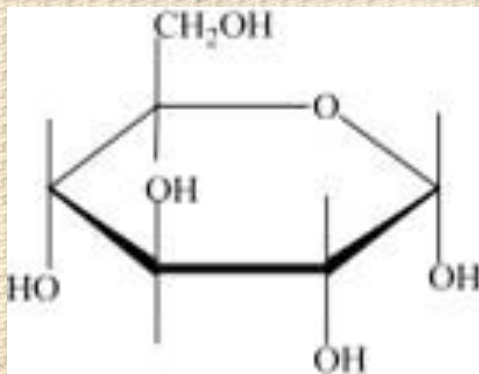
Метил-2,3,4,6-тетраметил-D-глюкопіранозид

Хімічні властивості циклічної форми глюкози

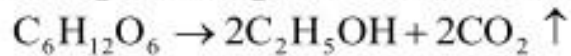
**1,2,3,4,6-пента-О-ацетил-D-глюкопіраноза
(пентаацетилглюкоза)**

Глюкозо-6-фосфат

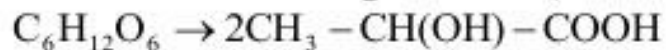
Реакції бродіння глюкози

Спиртове бродіння (під дією ферменту дріжджів):

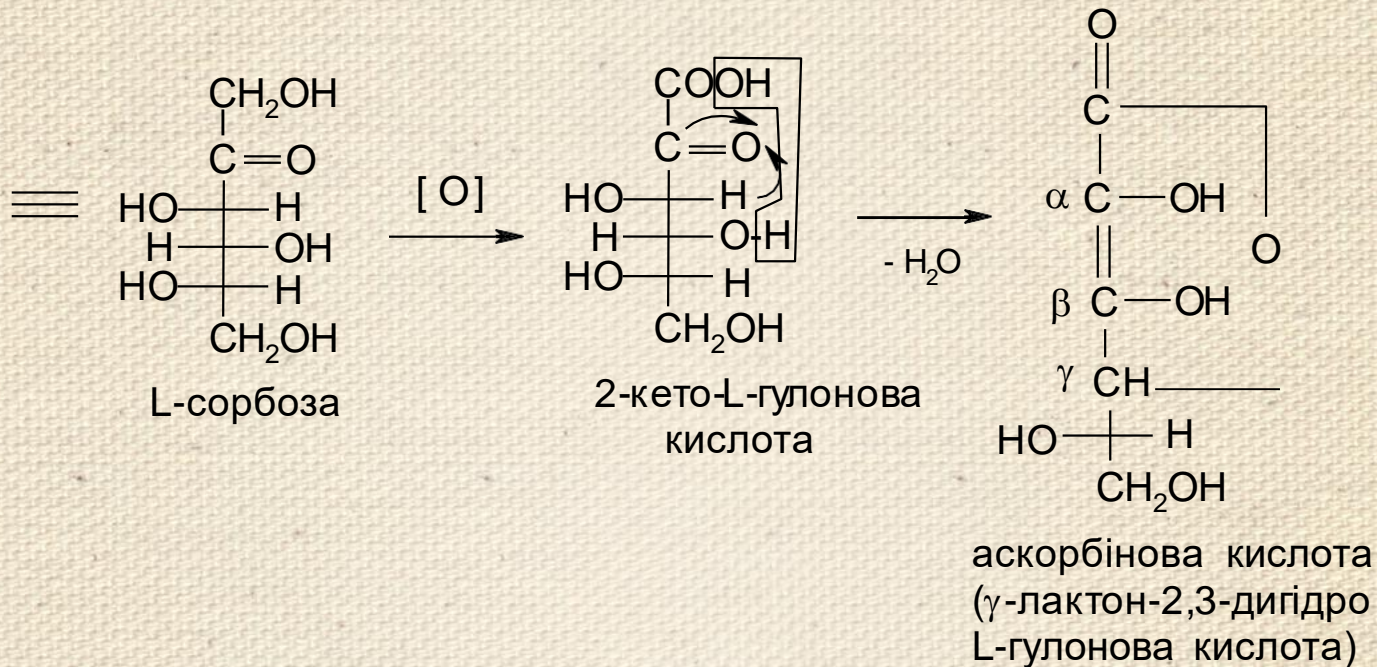
етанол

Молочнокисле бродіння (під дією ферментів молочнокислих бактерій):

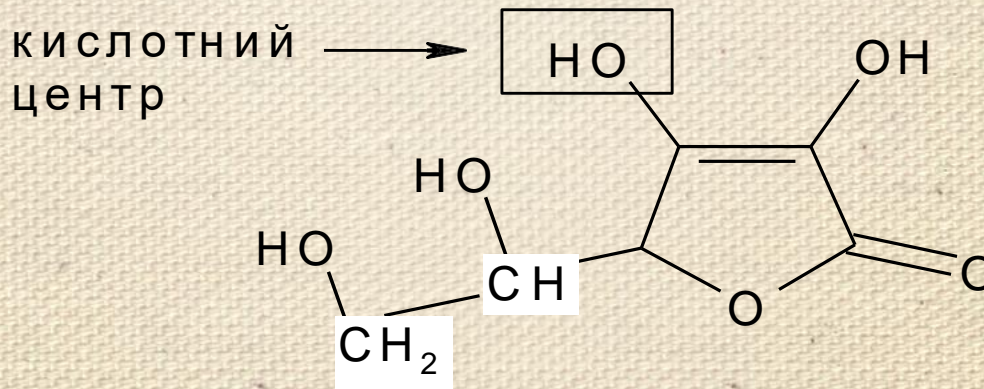

молочна кислота

Для зручності формулу аскорбінової кислоти прийнято зображувати таким чином

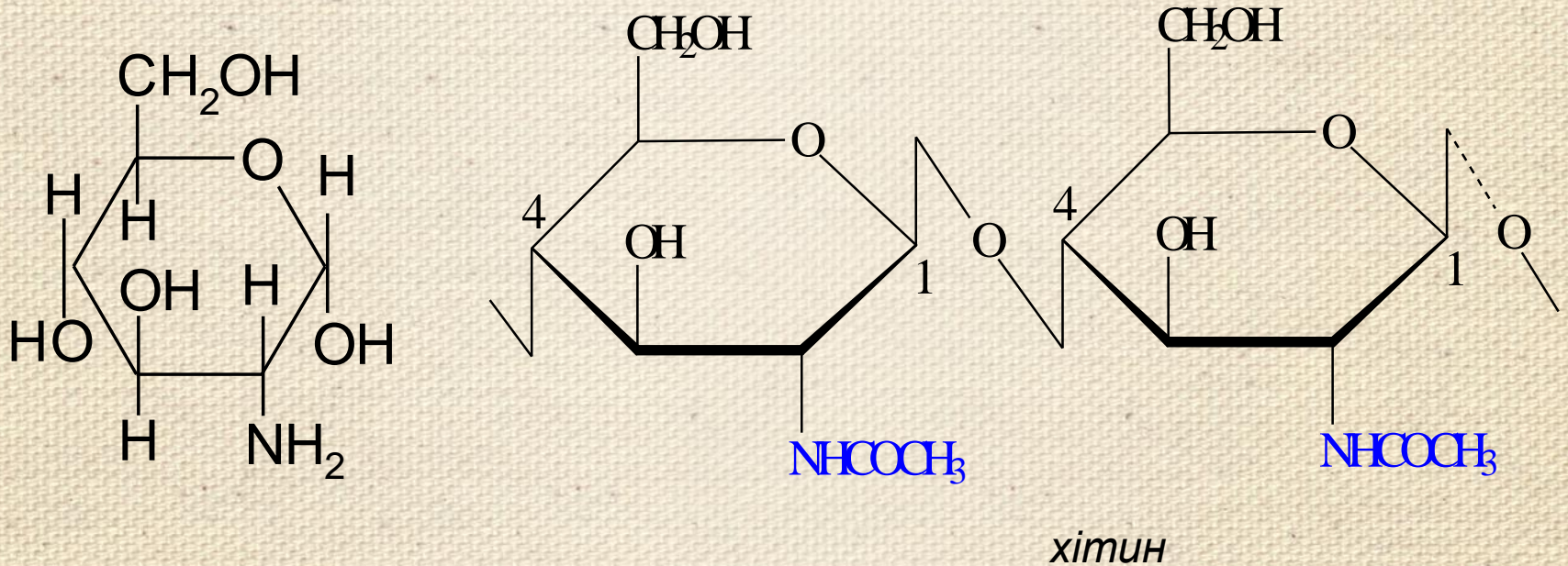

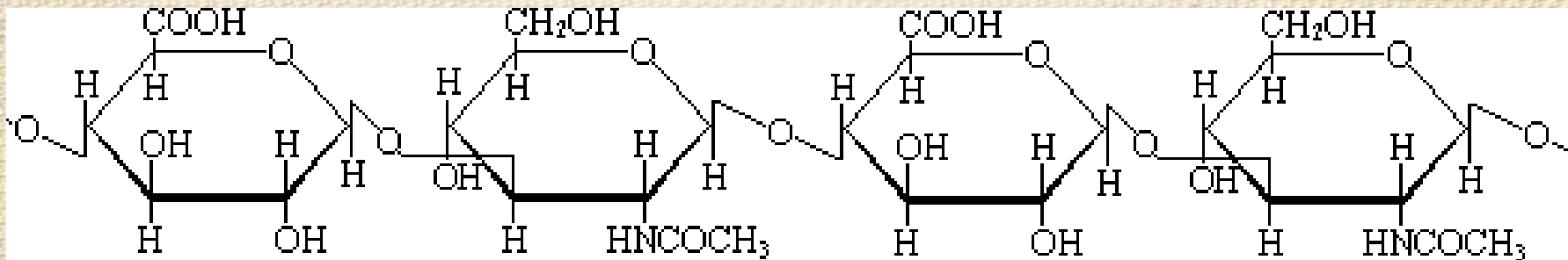
Потреба у вітаміні С для людини – 50-70 мг на добу. Його нестача в організмі понижує опірність організму до інфекційних хвороб

Глюкозамін (2-дезоксиглюкопіраноза)

Глюкозамін – це основна частина полісахариду хітину. Він входить до складу антибіотику стрептоміцину. Це сильна основа, що з мінеральними кислотами утворює солі.

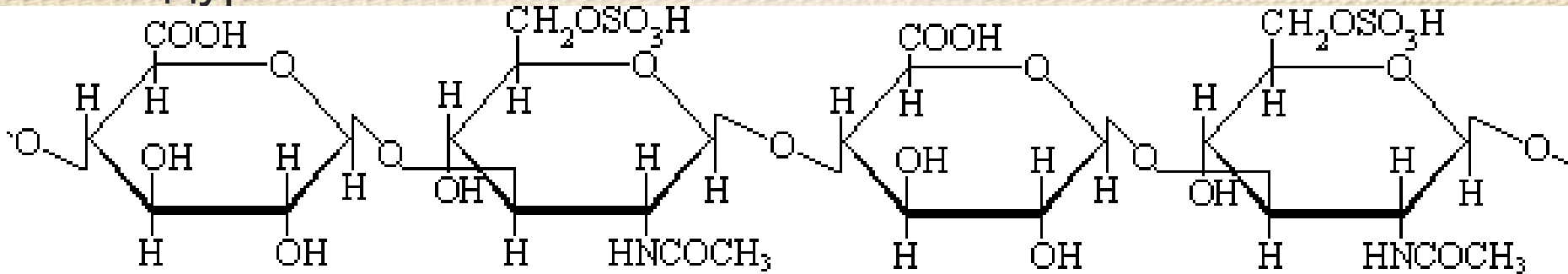
(1,4)-O- β -D-Глюкоріранозилуронова кислота(1,3)-2-ацетиламідо-2-дезоксид- β -D-глюкопіраноза

Гіалуронова кислота - містить N-ацетилглюкозамін і глюкуронову кислоту зв'язані $\beta(1 - 3)$ і $\beta(1-4)$ глікозидними зв'язками

- Є основою сполучної тканини, міститься у синовіальній рідині, шкірі, хрящах, скловидному тілі ока, пупковині. Синовіальна рідина містить 0.02 – 0.05% гіалуронової кислоти.

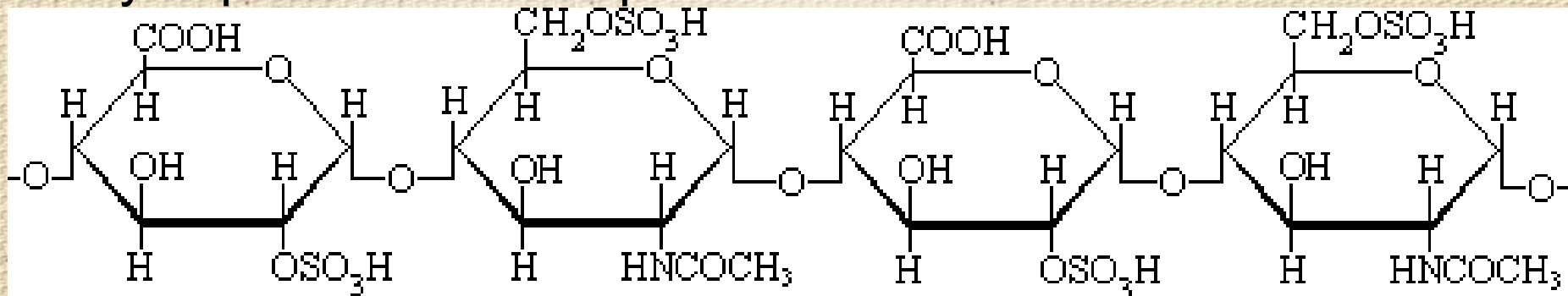
Хондроїтин сульфат. Складається N-ацетил
 глюзамін-6 сульфату і глюкуронової кислоти або L-
 ідурунової кислоти.

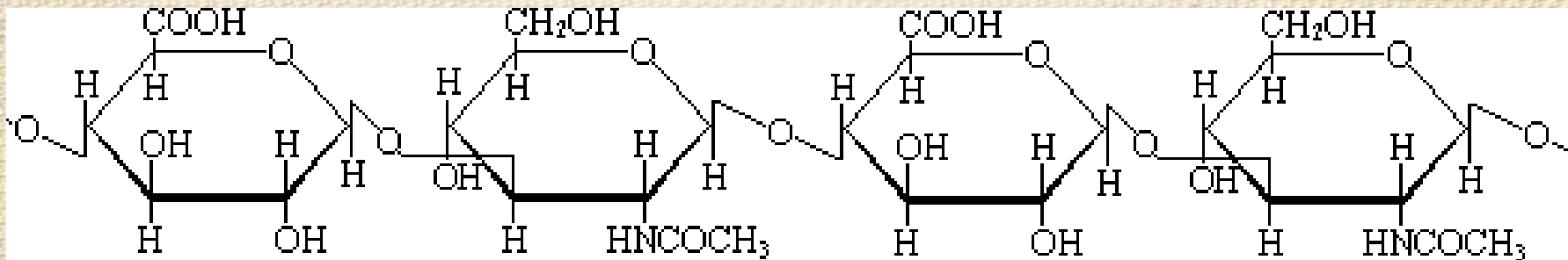
(1,4)-O-β-D-глюкопіранозилурунова кислота-(1,3)-2-
 ацетоаміно-2-дезоксид-6-О-сульфо-β-D-
 галактопіраноза

Гепарин.

(1,4)-O-α-D-глюкопіранозилурунова
 кислота- 2-сульфо-(1,4)-2-сульфоамідо-2-дезоксид-6-О-
 сульфо-α-D- глюкопіраноза

(1,4)-O- β -D-Глюкоріранозилуронова кислота(1,3)-2-ацетиламідо-2-дезоксид- β -D-глюкопіраноза

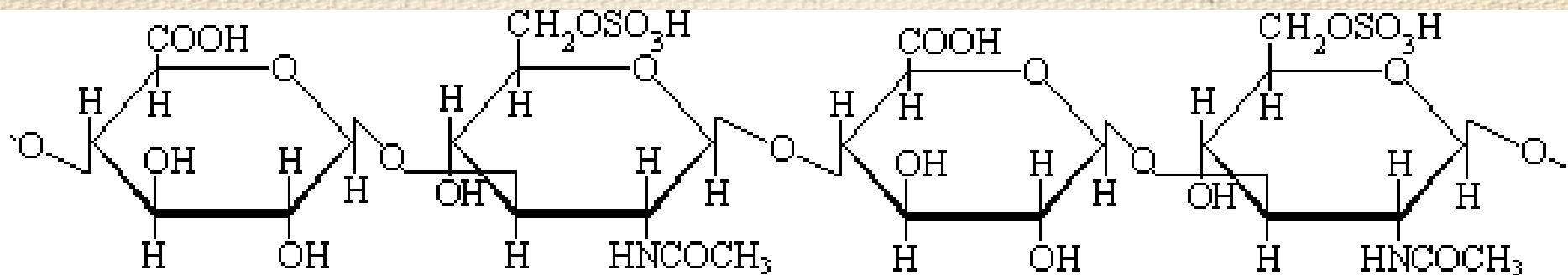
Гіалуронова кислота - містить N-ацетилглюкозамін і глюкуронову кислоту зв'язані $\beta(1 - 3)$ і $\beta(1-4)$ глікозидними зв'язками

- Є основою сполучної тканини, міститься у синовіальній рідині, шкірі, хрящах, скловидному тілі ока, пупковині. Синовіальна рідина містить 0.02 – 0.05% гіалуронової кислоти.

Хондроїтин сульфат.

Складається з N-ацетилглюкозамін-6 сульфату і глюкуронової кислоти або L-ідуронової кислоти.

Гепарин. (1,4)-O- α -D-глюкопіранозилуронова кислота-2-сульфо-(1,4)-2-сульфоамідо-2-дезоксиглюкопіраноза

